

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.007.040 у Національній академії
внутрішніх справ
03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

опонента кандидата юридичних наук, доцента Давиденка Валерія Степановича на дисертацію Сєдакової Вікторії Володимирівни на тему «Розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Соціально-економічні проблеми в Україні, помилки у формуванні приватного сектора економіки, політична нестабільність вплинули на криміногенну ситуацію, призвели до змінення злочинності, її характеру, форм, структури. Найбільш поширеними складовими такої злочинності є корисливі злочинні посягання, серед яких переважають крадіжки.

Останнім часом як в Україні, так і в зарубіжних країнах з-поміж так званих «організованих автомобільних злочинів» виокремлюють і ті, що пов'язані зі знищенням, підробкою або заміною номерів вузлів та агрегатів викраденого транспортного засобу. Такі злочини як різновид кримінального бізнесу завдяки своїй прибутковості є надзвичайно привабливими для правопорушників. Діють підпільні майстерні, що здійснюють підготовку цих автомобілів до повторної реалізації транспортних засобів. До того ж, злочинні групи контролюють ринки, на яких продають викрадений автотранспорт.

Згідно зі статистикою, за останні роки в середньому відбувається від 6-7 до 9-10 тис. незаконних заволодінь транспортними засобами.

Найбільша кількість викрадених авто – преміум класу, лідирує м. Київ, на другому місті традиційно Одеська та Дніпропетровська обл. Але викрадають і

старі вітчизняні авто через відсутність ефективних засобів захисту і сигналізації.

Небезпідставно тривожною є статистика низького розкриття таких злочинів. Як слушно зазначає авторка, у 2020 р. було обліковано 4522 кримінальні правопорушення, по яких підозру було вручено конкретним особам лише у 1536 випадках, що становить усього 34,4 %.

Незаконне заволодіння транспортними засобами, збут таких кримінальних автомобілів перестають бути роботою окремих злочинців, які діють одноосібно. Найчастіше ці злочини вчиняють у співучасті (70 %), зокрема, учасники організованих груп і злочинних організацій, які діють з розподілом ролей і мають транскордонні зв'язки, високий рівень спеціалізації та матеріально-технічного оснащення. Кримінальний світ зазнає змін: у своїй злочинній діяльності кримінальні структури використовують найсучасніші досягнення науки й техніки, комп'ютерні системи та новітні інформаційні технології, триває процес інтелектуалізації організованої злочинності.

Дані офіційної статистики не повною мірою відображають реальні показники щодо вчинення даних злочинів унаслідок високого рівня їх латентності, складності виявлення та документування, застосування правопорушниками та іншими зацікавленими особами заходів з приховання та спроб уникнення відповідальності.

Значно знизилась якість розслідування кримінальних правопорушень органами досудового розслідування. Результативність розслідування правопорушень цієї категорії зменшується (лише кожний десятий виявлений правоохоронними органами злочин має судову перспективу).

Можна погодитись з думкою В.В. Сєдакової, що попередні наукові дослідження вчених переважно обмежувались минулими періодами розвитку законодавства, а більшість з них головну увагу зосереджували на кримінально-

правовій, кримінологічній та оперативно-розшуковій характеристиці цих кримінальних правопорушень. Водночас у їхніх працях не враховано проблеми практики розслідування незаконного заволодіння транспортом, що виникли в умовах застосування чинного кримінального процесуального законодавства, організаційно-структурних перетворень у системі правоохоронних органів України та науково-технічного прогресу. Тому наразі наявна потреба у розробленні криміналістичної методики організації виявлення та розслідування таких кримінальних правопорушень, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань, адаптованих до чинного кримінального процесуального законодавства та з урахуванням типових слідчих ситуацій розслідування. Вказані обставини й зумовили вибір теми дисертації.

Отже, дисертаційне дослідження В.В. Сєдакової «Розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом» без сумніву є актуальним і своєчасним. Актуальність розглядуваної дисертаційної праці визначається необхідністю удосконалення науково-методичного забезпечення діяльності органів досудового розслідування щодо розкриття та розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.

Вирішення окреслених завдань повинно базуватись на правових науково-обґрунтованих дослідженнях з подальшим їх впровадженням у практичну діяльність правоохоронних органів.

Актуальність обраної теми дисертації обумовлена і її узгодженням з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015); Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015); Національної стратегії у сфері прав людини

(Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015) та плану заходів щодо її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393 р.); Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28), плану проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у НАВС.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 27 від 28 листопада 2017 р.) та зареєстровано Координаційним бюро Національної академії правових наук України (позиція № 1023 за 2017 р.). Тему дисертації уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 лютого 2021 р. (протокол № 5).

Отже, відповідно до потреб слідчої практики, метою роботи є розроблення теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення організації й тактики досудового розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.

Таким чином обрана В.В. Сєдаковою тема дисертаційного дослідження безперечно є актуальною і своєчасною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується, на думку опонента, такими обставинами:

1. Належною теоретичною, нормативно-правовою основою та емпіричною базою дослідження, зокрема:

- теоретичну основу дисертації становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників в галузі криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, кримінального права та інших галузей знань;

- нормативну основу наукового дослідження становлять Конституція України, положення кримінального процесуального законодавства України, кримінального права тощо;

- емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 255 кримінальних проваджень, що були розглянуті судами у 2014–2019 рр. за ст. 289 КК України; зведені дані анкетування 234 слідчих та 310 оперативних працівників Національної поліції України у Дніпропетровській, Житомирській, Львівській, Одеській, Харківській областях та містах Дніпрі, Києві й Харкові; статистичні та аналітичні дані Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України, Верховного Суду України, Державної судової адміністрації України за 2014–2020 рр.; слідча та прокурорська практика.

2. Комплексним використанням широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, серед яких: діалектичний, догматичний, історико-правовий, формально-логічний, системно-структурний, статистичні та соціологічні методи.

3. Суттєвим і показовим є доречне використання здобутків науковців, які раніше безпосередньо або опосередковано вивчали окреслені проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів Сєдакової В.В. визначається тим, що за характером та змістом розробленої проблеми дисертація є одним із перших в Україні комплексних науково-практичних досліджень проблем розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом з

виокремленням типових слідчих ситуацій з урахуванням сучасного стану кримінального процесуального законодавства та правоохоронної діяльності. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій.

Серед найбільш суттєвих результатів, що визначають наукову новизну дослідження, особливої уваги заслуговують: запропонована структура комплексної криміналістичної методики розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом з урахуванням чинного кримінального процесуального законодавства; розкритий зміст і зв'язки елементів криміналістичної характеристики незаконного заволодіння транспортним засобом (предмета злочинного посягання; способу підготовки, учинення та приховування; обстановки вчинення; слідової картини; відомостей про осіб, які вчинили злочин, злочинні групи та потерпілих), важливе місце в якій посідають взаємозв'язки слідової картини та способу вчинення злочинів; систематизовані типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування залежно від характеру та специфіки елементів криміналістичної характеристики незаконного заволодіння транспортом.

В якості **наукового доробку** здобувача, що відповідає вимогам наукової новизни, слід визнати періодизацію розвитку законодавства України про розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом; рекомендації щодо організації та проведення окремих слідчих (розшукових) дій (огляду, допиту), спрямованих на встановлення обставин незаконного заволодіння транспортним засобом; погляди на розуміння слідчої ситуації, а також її значення для формування окремої криміналістичної методики; криміналістичні положення, що визначають ситуаційний підхід до етапів розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом; криміналістичні положення щодо проведення процесуальних дій, передбачених КПК України (розділ IX) і

міжнародними договорами України, з метою встановлення та затримання особи (осіб), яку розшукує компетентний орган іноземної держави.

Заслужують на увагу й інші не менше важливі криміналістичні положення, які дістали подальший розвиток у дисертації, зокрема алгоритмізація дій слідчого, форми використання спеціальних знань тощо.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація має чітку, логічну та послідовну структуру, яка складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять 8 підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет, розкрито наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення, а також форми апробації одержаних результатів.

Розділ 1. «Теоретико-правові засади розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом» складається з трьох підрозділів. Дисертантом було окреслено стан наукових досліджень відповідно до теми роботи, правові засади розслідування та криміналістичну характеристику розглядуваного злочину.

Розділ 2. «Типові слідчі ситуації під час розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом і напрями їх вирішення» складається з двох підрозділів. В ньому було досліджено поняття та зміст типових слідчих ситуацій, а також класифікацію типових слідчих ситуацій під час розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.

Розділ 3. «Проведення слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань під час розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом» містить три підрозділи. В цій частині роботи Сєдакова В.В. в цілому достатньо приділила увагу питанням слідчих

(розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.

Не менше цікавим є й дослідження використання спеціальних знань під час розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.

Кожний окремий розділ роботи містить змістовний висновок.

У загальних **висновках** дисертації на підставі узагальнення основних положень та результатів проведеного дослідження проблем запобігання, розкриття та розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, сформульовано такі висновки й рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, а також мають теоретичне і практичне значення.

Практичне значення представленої дисертації полягає в тому, що сформульовані та обґрунтовані в роботі положення та рекомендації впроваджені й можуть бути використані у:

- практичній діяльності правоохоронних органів України – у системі службової підготовки та під час досудового розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом, при розробленні та вдосконаленні відомчих нормативно-правових актів (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 10 березня 2021 р.);

- освітньому процесі – під час підготовки посібників, методичних рекомендацій, проведення лекцій, семінарських і практичних занять з курсантами та слухачами закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», «Особливості розслідування окремих видів кримінальних правопорушень» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10 лютого 2021 р.);

- науково-дослідній діяльності – під час проведення загальнотеоретичних

і галузевих досліджень з питань розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 11 лютого 2021 р.).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях, зміст і характер яких відповідають вимогам, встановленим МОН України, а також виступах дисертанта з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних конференціях, круглих столах, що в цілому свідчить про достатній рівень апробації.

Основні теоретичні висновки і практичні пропозиції, що містяться у дисертації, сформульовано у 8 наукових публікаціях у тому числі 2 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений Міністерством освіти і науки України, та 2 статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях, та 4 тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах, опублікованих у відповідних збірниках.

Таким чином дисертаційне дослідження В.В. Сєдакової виконано на належному науковому рівні, містить низку важливих теоретичних і практичних положень і висновків, що підтверджені статистичними, емпіричними та іншими даними.

Наведене дає підстави для загальної позитивної оцінки роботи.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Незважаючи на системність та повноту проведеного дослідження, обґрунтованість авторських висновків та пропозицій, в роботі можна виокремити деякі положення, які не сприймаються однозначно, є дискусійними та потребують уточнення, зокрема:

1. На сторінках 60-61 дисертації автор цілком слушно пропонує внести зміни і доповнення до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

Проте законотворчі пропозиції автора були би більш переконливими й цінними в разі їх відповідного оформлення, подання у законодавчий орган, включення відповідних документів в додатки дисертації, зокрема акту (або листа) впровадження у законотворчий процес.

2. Заслуговує на увагу пропозиція автора щодо планування слідчим заходів, спрямованих на отримання вичерпної інформації про подію злочину.

Водночас не отримали висвітлення на сторінках дисертації 166-173 форми та способи вивчення психолого-психіатричного статусу певної особи, адже за сучасних умов, ускладнених економічними, соціальними негараздами, типовим є значний рівень психолого-психіатричного неблагополуччя.

У практиці розслідування злочинів неабияка увага має приділятися і з'ясуванню питань щодо шкідливих звичок, певних захворювань підозрюваного (не виключно і його близьких родичів), перебуванні на психіатричному, наркологічному обліку, міжособистісних стосунків тощо.

Отримана інформація сприятиме слідчому у прийнятті рішення щодо проведення певної психіатричної (наркологічної) експертизи, а отже швидкому, повному та неупередженому розслідуванню.

3. Відповідно до наукової новизни отриманих результатів, за характером та змістом розглянутих питань дисертація Сєдакової В.В. є одним із перших в Україні комплексних науково-практичних досліджень.

Зважаючи на неабияке практичне значення роботи, значної кількості сформульованих наукових положень, пропозицій та рекомендацій (розділи 2, 3), корисних для суб'єктів досудового розслідування, автору доцільно було підготувати відповідні методичні рекомендації, що в певній мірі покращило би якість та цінність роботи.

Проте вищенаведені зауваження носять дискусійний характер, можуть бути пояснені під час захисту й суттєво не впливають на позитивне враження від представленої наукової праці.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

1. Дисертація Сєдакової Вікторії Володимирівни на тему «Розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, містить наукові положення, нові науково-обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення в галузі знань 08 «Право», а отже відповідає вимогам, передбаченим п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

2. Сєдакова Вікторія Володимирівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – «Право» за результатами публічного захисту.

Опонент:

**професор кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності**

Міжрегіональної академії управління персоналом,

кандидат юридичних наук, доцент

В. С. Давиденко

